

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Lib. III. Decretalium. In quo agitur De Rebus, quae in iudicium devenire solent, cujusmodi sunt, de vita et moribus Clericorum, ...

Schlüter, Georg

Augustæ Vindelicorum, 1708

Articulus III. De modis, quibus solvuntur contractus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73045](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73045)

sic jurans, se non soluturum usuras, non eo ipso jurat, se non repetiturum, si violato juramento solveret.

1030 Verum in hac re distinguendum videtur, an non revocare factum contra prius juramentum, nullo jure prohibitum sit; an solum non prohibitum juramento? si non sit prohibitum solo juramento, sed alio jure? secundum juramentum est de faciendo peccato, seu non facienda revocatione alienationis, alio jure, quam juramenti debita; si dicas, nec in vi juramenti, nec etiam in vi juris alterius hoc casu esse debitam? contra est. Nam quando contractus confirmatur per juramentum, contractus talis juratus obligat non solum in vi religionis, sed etiam in vi justitie, juxta sententiam illorum etiam authorum; sed in dato casu alienatio, seu contractus alienationis non faciendae, per juramentum de non alienando est confirmatus per primum juramentum de non alienando, ut tenet haec sententia; ergo in dato casu alienatio prohibita est, non tantum jure religionis, sed etiam justitie; ergo, non velle revocare alienationem factam contra primum juramentum est prohibitum jure justitie; ergo alio jure, quod non tollitur per alienationem contra factam, etiam juratam; ergo secundum juramentum de non revocanda alienatione est contra obligationem justitiae, etiam ex primo contractu jurato, & confirmato; ergo est de faciendo peccato.

1031 Dicitur: ergo etiam juramentum non repetendi usuras, momentaneè solutus, erit de faciendo peccato; & matrimonium juratum contra sponsalia de futuro pariter jurata; hoc autem dici non potest. Resp. disting. illatum: ergo etiam juramentum non repetendi usuras momentaneè solutus erit de faciendo peccato, si non repetere non sit alio jure prohibitum. N. si sit alio jure prohibitum. C. illatum. Ad alterum de matrimonio not. juramentum matrimonio appositum dupliciter posse intelligi. 1. Si, contrahens matrimonium, juret, cum altero perseverare, Tom. III.

& datam fidem servare, dum matrimonium solvatur; 2. etiam soluto matrimonio, esto jure alio teneretur fidem servare primae sponsae celebrando connubium juratis sponsalibus promissum, si ipsa vellet, & nulla esset causa, propter quam talis viduus deobligaretur à fide data primae; nam per matrimonium, contra fidem primam contractum, ex parte violentis datam fidem, non sunt soluta, sed solum suspensa priora sponsalia jurata, ut diximus Lib. 4. tit. 1. Igitur si juramentum appositum matrimonio, contracto contra priora sponsalia, extenderet se ad non praestandum primae sponsae, quod ei juravit, etiam cum possit servare (qualiter foret soluto matrimonio) esset de peccato faciendo, & irritum foret.

ARTICULUS III.

De modis, quibus solvuntur contractus.

1032 Varii modi sunt solvendi contractus, prius initos, seu extinguendi; obligationem prius contractum. Porro quatuor praecipue modi sunt, quibus prior obligatio extinguitur. Non agimus hic de spontanea remissione, seu condonatione debiti, vel intrinseca, vel extrinseca, de qua Theologi, quando quaerunt, an debitum satisfactionis, peccato gravi per formalem offensam Dei contractum, à Deo condonari absolute possit condonatione solum extrinseca (qualiter homo homini remittit offensam solâ voluntate) citra infusionem gratiae sanctificantis, reddentis hominem rectè dispositum ad finem supernaturalem; qua in re in qq. Theologicis tenuimus olim, & nunc, affirmativam.

§. I.

An, & qualiter solvantur contractus novatione vel delegatione.

1033 Novatio, de qua Molina Tom. 2. Disp. 559. dicitur à verbo novare, id est, de novo facere, & à nova obligatione, quae prioris loco succedit, Hk 2 L. 1.

L. i. ff. de novat. sic definitur ab Ulpian. *est prioris debiti, seu obligationis in aliam obligationem, vel civilem, vel naturalem, transfusio, atque translatio, ita ut prior perimatur.* Hujus exemplum dat Pereyra in Elucidar. num. 1062. dicens: debebat Cajus Sempronio decem aureos sub conditione, si navis ex India veniret: placuit inter ipsos *novare* obligationem, ut purè, ac sine conditione Cajus deberet sed alii negant, ut dicemus cum aliqua limitatione. num. 1035. *Delegatio, est mutatio unius debitoris in alium, ex consensu creditoris, sive talis debitor, ut reus subrogatus sit prioris debitoris debitor, sive non.* Nam *delegare* apud Ulpian. L. *delegare* ff. de novat. est *vice sua alium dare reum creditori, vel creditor jusserit.* Unde patet discrimen inter Novationem, & delegationem: *Delegatio* est, cum mutatur persona; *Novatio*, cum vel conditio, vel dies, vel fidejussor innovatur.

1034 Ex hac *Novationis* definitione sequitur, eos, qui sunt inhabiles ad *contrahendum* etiam esse inhabiles ad *novandum*; hinc quâ ratione pupillus, vel mulier (ille sine Tutoris autoritate; ista, ea privilegio Senatus Consulti Vellejani) per contractum appositum non obligatur eadem *novare* non poterit: cum non detur translatio obligationis, quæ nec fuit, nec est.

1035 Quæstio est, *an substitutio contractus conditionati loco absoluti, sit novatio?* responsio est negativa ex L. 24. ff. de Novat. ibi: *quoties, quod purè debetur, novandi causâ, sub conditione promittitur, non statim sit novatio; sed tunc demum, cum conditio exstiterit, & lib. 8. §. eod. Legata, vel fideicommissa, si in stipulationem fuerint deducta, & hoc actum, ut noveatur, fiet novatio: si quidem purè, vel in diem fuerint relicta, statim; sed ubi conditio exstiterit.* Contra rursum collecta habentur in §. 3. Institut. Quib. mod. toll. oblig. ibi: *Quod autem diximus, si conditio adjiciatur, novationem fieri, sic intelligi oportet, ut ita dicamus factam novationem, si conditio exstiterit; alioquin, si defecerit, durat prior obligatio.* Ex hoc colliges,

quando obligationi puræ substituitur conditionata, non censeatur factam novationem prius, quam conditio exstiterit, ut tradit Zoëlius in lib. 3. Institut. tit. 30. num. 3. ubi addit: quod, si eadem persona sit, à qua stipularis, ita demum novatio fiat, *si quid in posteriore stipulatione novi sit*; fortè, si conditio, aut dies, fidejussor, adjiciatur; novationem fieri, sic intelligi oportet, ut ita dicamus factam novationem, *si conditio exstiterit*; alioqui si defecerit, durat prior obligatio.

Not. autem, ut censeatur *novatio* 1036 facta, requiri *expressum* animum novandi, seu locò prioris obligationis aliam substituendi; nec sufficere sola iudicia talem animum præsumendi; cujus ratio sumitur ex §. 1. Institut. eod. ibi: *nostra processit constitutio (quæ habetur L. fin. C. de novat.) quæ apertissime desinit, tunc solum novationem prioris obligationis fieri, quoties hoc ipsum inter contrahentes expressum fuerit, quod propter novationem prioris obligationis convenerant, alioquin & manere pristinam obligationem, & secundam ei accedere, ut maneat ex utray, causa obligatio.*

Delegationem porrò aliqui vocant 1037 speciem novationis; & quamvis Pereyra cit. existimet, ad delegationem non requiri, quod *novus debitor*, priori substitutus, sit prioris debitor, ut diximus supra: Contrarium tamen sentit Lopez post Glossam, & quosdam alios: sed tenendum cum Pereyra; nam hoc nullo jure requiritur; si enim substitutus, licet non sit *debitor substituents*, æquè se obliget, nec Creditori minus acceptus sit, quam substituens; verè obligatio prioris debitoris transit in aliam personam, quò delegatio differt à novatione specificè accepta; quæ priorem obligationem transfert in aliam; quamvis alii dicunt novationem in specie differre à delegatione vel in forma, vel in objecto. *In forma*, quando in locum obligationis ortæ ex tali specie contractus, v. gr. *venditionis*, subrogatur obligatio ex alio contractu v. gr. *mutui*, ut si pretium pro fundo tibi vendito vellem esse debitum ex mutuo: *in objecto*, quando

quando pro 100. debitis obligas te ad dandum fundum, quo casu, etsi videri posset esse venditio, revera non est; nec talis teneretur ad solvendum tributum impositum venditioni.

1038 Si quæras, an esset delegatio, si Ego (per errorem putans, me debere centum Titio, debenti centum Cajo) animo novandi promittam Cajo solvere centum loco Titii? videtur dicendum negativè; nam si ego verè deberem 100. Titio, qui per errorem putaret se 100. debere Cajo, & isti animo novandi loco Titii solvere centum, non esset delegatio; ergo nec ibi: Resp. tamen, in priori casu esse veram delegationem, ut deducitur ex L. 18. ff. de novat. ibi: *si non debitorem quasi debitorem delegaverit, exceptio locum non habebit; sed conditio adversus eum, qui delegavit, competit*: sensus est, quod in tali casu non possim excipere contra Cajum Creditorem, ubi à me (putativo debitore) promissam solutionem exigit, opponendo illi, quod promiserim *indebitum*; possim tamen contra meum putativum creditorem, nempe Titium, uti conditione certi, propter solutionem à me non debitore factam Cajo, qui erat verus Creditor Titii.

1039 Ad rationem in contrarium, C. anteced. N. conseq. pro assignando discrimine not. in primo casu in Titio præcessisse *veram obligationem*, quâ tenebatur Cajo, & ad hanc extinguendam in illo, in me translata esse, ex errore, quo putabam, me tantum debere Titio, quantum ille Cajo: in 2. casu obligatio Titii relatè ad Cajum in re nulla est, sed per errorem existimatur esse: igitur illam loco Titii, mei veri Creditoris, in me recipiendo, non possim extinguere in Titio, & cum affectu in me recipere, sicut in priori casu, ubi Titius verè debebat Cajo. Est igitur discrimen inter antecedens, & consequens in eo, quod in priori casu obligatio in Titio per me extinguenda *verè præexistat*; secùs, in secundo. In utroque casu extinguenda est obligatio in Titio; sed in primo casu, *est vera*; in secundo casu, *est falsa*.

In primo ergo, delegatio fieri potest, non in secundo; aliud est, si etiam in secundo casu Titius fuisset *verus* debitor Caji, saltem in parte summæ, quam ego illi debebam, & ex delegatione solvi Cajo; tunc enim jam fuisset in Titio, quod extinguerem, solvendo Cajum, ex obligatione Titii, in me translata.

§. 2.

An, & qualiter solvantur contractus compensatione?

1040 **C**ompensatio, seu aliâ voce, quamvis minus latinâ, *Recompensatio*, juxta Modestinum l. 1. ff. de compens. *est debiti, & crediti inter se contributio*; hoc est (ut exponit Molina tom. 2. disp. 560. init.) *collatio quantitatum*, in quibus duo sibi invicem sunt debitores, & creditores, ut id detrahatur de eo, quod reus debet, minimeque debitum censeatur, ac pronuncietur, quod vicissim ei actor debet. Juxta Zoësum, ad §. *in bonæ fidei*. Instituit. de action. *est debiti in debitum hinc inde in vim solutionis facta comparatio*; juxta alios dicitur, *quasi communis pensatio, & debiti ad debitum hinc inde facta deductio*: ut, debeo tibi quadraginta, tu mihi centum, dum peto à te centum, tu deducis, quadraginta.

1041 Not. autem ad compensationem requiri, ut vicissim debitum sit debitum *quantitatis, & liquidum*, ut rectè notat Zoësius loc. cit. num. 72. id est, quod *jure aperto nitatur*. Illius ratio est, quod, sicut quantitas una pro alia rectè solvitur (ut in mutuo) ita compensetur contra detrimentum creditoris: hujus verò, ne jus unius per alterum diminuat, quod foret contra æquitatem, & contingeret, si ille, cujus debitum est *liquidum*, posset compensationem opponere suo creditori, contra quem actionem habet, *non nixam jure aperto*; his præmissis.

1042 Quæres 1. an compensatio fieri possit quoad quantitatem æqualem, quando unus plus altero debet? Resp. affirmativè ex L. 4. C. h. t. ibi: *si constat pecuniam invicem deberi, ipso jure*

pro soluto compensationem haberi oportet ex eo tempore, ex quo ab utraque parte debetur, utique quoad concurrentes quantitates, ejusque solius, quod amplius apud alterum est, usurae debentur, si modo petitio earum subsistat. Not. autem 1. hic non attendi, an utrumque debitum sit ex eadem causa, sed sufficere, si unum ex hac, v.g. ex causa emptionis; alterum ex causa mutui, modò utrumque liquidum sit. Not. 2. si debitum eò, quod compensas, inajus sit, & simul offeras reliquum, posse te pignus repetere, per L. 12. C. eod. ibi: *invicem debiti compensatione habitâ, si quid amplius debeas, solvens, vel accipere creditore nolente offerens, & consignatum deponens, de pignoribus agere potes.*

1043

Quæres 2. quamdiu duret jus opponendi compensationem? Resp. quòd usque ad executionem sententiæ, contra debitorem late. L. 2. C. h. l. ibi: *Eum verò, qui judicati convenitur, compensationem pecunie sibi debita implorare posse, nemini dubium est, & quoniam in eadem L. 2. dicitur: ex causa quidem judicati, si debitum solutum, repeti non potest; ea propter nec compensatio ejus admitti potest; sequitur, solutum prætermittâ compensationem, non posse con- dici, tanquam indebitum.*

1044

Quæres 3. an compensationi sit locus, ubi debitum opponentis est solum naturale; alterius autem naturale, & civile? Responder Zoësius cit. n. 72. nihil interesse, utrinque sit debitum utroque jure, & naturali; & civili? an verò ab altera parte sit debitum naturale tantum? cum & hoc verum sit debitum, modò sit quantitatis, & liquidum: ut æquitati respondeat, ei satisfieri, atque ita, & in compensationem deduci. L. 6. ff. de Compensatione ibi: *etiam quod natura debetur, venit in compensationem.* Dices, contrarium haberi in proximè citat. L. 2. ubi dicitur, quòd, quando per iniquam sententiam condemnatus judicatum solvit, non possit condicere, adeoque nec compensare. Resp. id intelligendum, ubi non constat Judici de iniquitate sententiæ; aliàs, nec debitum naturale cum natu-

rali posset compensari. Huic porò compensationi locus est etiam in casu, quo quis jurasset, (se debitum soluturum) si compensationem opponeret exigenti solutionem; Compensatio enim est vera solutio; nisi specificè actum formaliter solvendi determinasset juramento; compensatio enim & solutio in effectu; sed non infirma.

1045

Quæres 4. an debitum unius speciei possit compensari debito speciei alterius v.g. debitum pecunie, debito bovibus, vel equi. *æ.* negativè, nisi res in specie non extet. Creditori enim invito nequit aliud pro alio solvi; re in specie debitâ, etiamnum extante. Nam fur equi non satisfacit reddendo æstimationem equi adhuc extantis. Nec obstat L. 6. C. h. t. ubi dicitur, *maritum posse compensationem uti propter res amotas.* Nam hoc intelligitur rebus amotis, non extantibus.

1046

Not. præterea, quando diximus, compensationem fieri posse, ubi liquidum est debitum quantitatis, debere intelligi cum sequentibus limitationibus. 1. ut non procedat in casu debiti, etiam similis, in materia depositi, ut habetur L. fin. C. h. t. §. 1. ibi: *exceptâ actione depositi, secundam nostram sanctionem, in qua nec compensationi locum esse disposuimus.* Et L. 11. C. depositi, ibi: *si quis, vel pecunias, vel res quasdam per depositio- nis acceperit titulum, eas, volenti ei, qui deposuit, reddere illico modis omnibus compellatur, nullamque compensa- tionem, vel deductionem vel doli excep- tionem opponat; sed & si ex utraq; parte fuerit aliquid depositum, nec in hoc casu compensationis præpeditio oriatur.*

1047

Secundò, ut non procedat in casu commodati; nam prætextu debiti, restitutio commodati, non probabiliter recusatur L. finali. C. de Commodat. Commodatum enim, sicut fit, sic restituendum est in re individua, & determinata, de quo tamen V. dicenda in seqq. Excipiunt enim aliqui casum, quo obligatus possit opponere debitum expensarum, quas fecit in rem commodatam.

Tertiò,

1048 Tertiò, si alicui debet aliquid Respublica, is, qui etiam aliquid debet reipublicæ, non potest opponere compensationem sic, ut, quod ipse debet, reipublicæ compensetur per id, quod sibi debitum est ab eadem, per L. 3. C. h. t. ibi: *in ea, quæ reipublicæ te debere fateris, compensari ea, quæ invicem ab eadem tibi debentur, is, cujus ea de re notio est, jubebit*, si neque ex calendario, neque ex vestigialibus, neque ex frumenti, vel olei publici pecunia, neque tributorum, neque alimentorum, neque ejus, qui statutis Sumptibus servit, neque fideicommissi Civitatis debitor sis; Ubi Glossa lit. N. Compensatio, ait, Fisco objici non potest, petenti tributa.

1049 Quartò limitatur, ut non procedat, quando quis possessionem alienam perperam occupat; nam talibus compensatio non datur, ex L. fin. §. C. eodem, ubi plura de compensatione statuuntur: verba legis sunt: *Compensationes ex omnibus actionibus ipso jure fieri sancimus, nullâ differentia in rem, vel personalibus actionibus inter se observanda*; ita tamen compensationes objici jubemus, si causa, ex qua compensatur, liquida sit, & non multis ambagibus innodata; sed possit judici facilem exitum sui prestare; satis enim miserabile est, post multa fortè, variaque certamina (cùm res jam fuerit approbata, tunc ex altera parte, quæ jam penè convicta est, opponi compensationem, jam certo, & indubitato debito; & moratoris ambagibus spem condemnationis excludi) Hoc itaque Judices observent, & non procliviores ad admit. tendas compensationes existant, nec molli animo eas suscipiant, sed jure stricto utentes, si invenerint eas, majorem, & ampliolem exposcere indaginem, eas quidem alii judicio reservent; litem autem pristinam jam penè expeditam, sententiâ terminali componant: *excepta actione depositi secundum nostram sanctionem, in qua nec compensationi locum esse disposuimus: Possessionem autem alienam perperam occupantibus, compensatio non datur.*

Nam ex hoc textu deducitur 1. compensationes fieri posse in omnibus (nisi id alicubi specialiter limitetur) sine discrimine actionum *realium*, vel *personalium* inter se. 2. id limitari, ut non procedat, nisi causa *liquida* sit, & non multis ambagibus intricata, sed sit facilis expeditionis: 3. Judices, ubi causa compensationis non est facilè, ac sine ambagibus expeditibilis, eam differant in aliud judicium; & priorem, cui compensatio opponitur, jam ferè expeditam, per sententiam definitivam componant.

Præterea Not. 1. non dari compensationem *rei judicata soluta*; bene tamen *solvenda* per L. *Ex causa quidem* 2. C. eod. Not. 2. ubi constat, pecuniam invicem deberi, compensationem ipso jure haberi pro soluta. L. *si constat* 4. C. eod. Not. 3. non posse fieri compensationem ejus, quod non ei debitum, qui convenitur; sed alii, L. *Ejus*, quod. 9. C. eod. Not. 4. Excommunicatum, *volentem uti compensatione*, non audiri; constat ex L. *Libertus* 14. ff. de in jus vocando. Nam excommunicato denegatur actio, cujus vim habet compensatio; L. *amplius*. ff. rem ratam haberi; quò nil facit, quòd excommunicato sit permilla sui *defensio* in excipiendo cap. 5. de except. est enim naturalis, & ita postulat æquitas judicantis, ne claudicat judicium, secus autem *de actione*. Cessionarius tamen excommunicatus auditur, *compensare volens*; à Costal. in L. 4. ff. h. t. quòd in eo non sit eadem ratio, quæ in excommunicato, qui non impeditur *actiones* suas cedere.

Not. 5. Legatarium, cui quid reli- 1051
ctum est sub conditione *dandi*, non satisfacere conditioni *per compensationem* ejus, quod sibi debetur, prout colligi potest ex L. 8. §. *quoties*. ff. de conditionibus institut. ubi, *nisi det, vel faciat*, uti iustus honoratus, non consequitur legatum. Est enim hæc conditio pendens ex mera dispositione Testatoris, & respiciens *specificam* dominii translationem, quam non inducit compensatio, quæ nullius interventu facit extin-

gui

qui obligationem pro hac, in parte; per tex in L. *Mevius* 35. ff. de Condit. & demonstr. ubi requiritur, ut legatarius, quantum est in se, *det*, licet is, *cui dare iustus est*, non sit capax: facit & text. in L. *Julianus* ff. cit. tit. Ex cuius contextu patet, *iustam dare*, non paruisse conditioni, si eo accepto latum fuerit, quod iustus erat, dare; licet, liberetur ex eo, quod non stet per ipsum, sed per eum, in cuius persona adimplenda conditio.

1052

Not. 6. quando debitor aliquid *legat*, censei velle *compensare* debitum *necessarium*, nimirum lege, vel statuto; sed non *voluntarium*, nempe spontaneâ voluntate inductum; ratio est, quia obligatio, *per legem inducta*, est præter paciscentis voluntatem, cui durum gravari duplici præstatione; ut lex, quem gravat in uno, sublevet in altero, præsumendo Compensationis gratiâ esse relictum, quæ ratio non obtinet in debitore *voluntario*; quomodo (in L. *si cum dotem* 22. §. *Si Pater*. ff. solup. matrimon.) habetur Patri, qui dotem insciâ filiâ à genero exegerat, *legando* filiæ tantum, actionem ad dotem contra generum non esse; ratio est, quia censeitur voluisse *compensasse*.

§. 3.

An, & qualiter solvatur contractus acceptilatione?

1053

Aceptilatio est contractus, latissime acceptus, seu potius distractus, scilicet liberatio per mutuam interrogationem, qua utriusque contingit ab eodem nexu absolutio, id est *dissolutio*. L. i. ff. eod. tit. Est enim imaginaria solutio, qua simulatur, debitorem solvisse, quod non solvit; idque animo remittendi, ut, si alter dicat (*quidquid tibi per stipulationem promisi, vel ex stipulatu debui, habesne acceptum?*) & alter respondeat: (*habeo, acceptumquæ fero*) quasi dicat: *perinde habeo, ac si accepissem à te per veram solutionem*. Unde, sicut vera solutio, ita acceptilatio, verè liberat; sicut enim (inquit Molina Tom. 2. Disput. 254.)

jure civili introductum fuit, ut stipulatio, quæ verbis perficitur, civilem induceret obligationem; ita consentaneum rationi fuit iudicatum, ut obligatio illa, aliis quoque verbis, scilicet acceptilationis, dissolveretur. Duplex est acceptilatio; altera *vulgaris*, altera *Aquilia* dicitur. *Vulgaris* habetur, L. *an inutilis*. ff. de acceptilat. estque, *quæ unâ stipulatione constat*, neque ad aliam, quàm ad verborum obligationem referri potest: cum v. gr. is, qui verbis obligatus est, à suo creditore, stipulatur sic: (*quod tibi debeo, habesne acceptum?*) *Aquilia* (Lib. i. ff. eod.) mutuâ, & reciproca stipulatione constat: & ad omnes omnium generum obligationes extinguendas, excogitata est. Ex quo patet acceptilationem aliam esse, quæ fit per stipulationem *simplicem*, veluti, si quis dicat Creditori: *decem, quæ promisi, accepta habes?* facit hæc liberationem plenam ab obligatione; & hæc dicitur *vulgaris*; aliam *Aquiliam*, inventam, introductam, & dictam à Juris-Consultis *Aquileio*, §. 2. Instit. quibus modis obligatio tollitur, quæ à priori differt in forma, & effectu, ut dicemus statim. Eius forma in eo stat, quod prior obligatio *novetur*, in eam, quæ verborum est (v. gr. *quod tibi debeo ex empto, vel mutuo, ex stipulatione acceptum habes?*) & subjungatur stipulatio vulgaris, v. gr. *quod tibi ex stipulatione debeo, acceptum habes?* & hæc dicitur *Aquilia*? sic Zoësius in l. 8. C. tit. 44.

Not. autem verborum obligationem esse ex stipulatione, quæ dicitur, *firma verborum conceptio*, qua quis aliquid se facturum, daturumve promittit in contingenti alteri, super hoc ipsum interroganti; ut si dicatur: *spondes dare tantum? spondes, promittis centum? promitto; facies? faciam; sideojubes? sideojubeo*. Dicitur (*conceptio verborum*) quia hic contractus non oritur, nisi interveniat *solemnitas verborum*. Ponitur (*facturum, daturumve*) ut intelligatur semper fieri *per verba futuri temporis*, & comprehendere stipulationes tam faciendi, quam dandi. Aditu (*incontinenti*) quia responsio promittentis debet statim subsequi proxime

inter-

interrogationem stipulantis, nullo actu extraneo interveniente. L. *continuis*. ff. de verborum oblig.

1055 Dividitur stipulatio in puram, conditionalem, & in diem; rursus in Aquilianam, Prætoriam, judicialem, cautionalem, & communem; Pura est, quæ nec fit sub conditione, nec in diem, sed absolute, ut si dicatur: *Promittis hoc? promitto*. Deinde *Conditionalis* est, quæ fit interveniente conditione: ut sic: *Spondes mihi centum, si Christianus Turcam viderit?* altero respondente: *spondeo*; stipulatio *in diem* est, quando assignatur dies pro termino impletionis: ut si dicatur: *promittis mihi centum ad calendæ Augusti?* *Promitto*: Prætoriam est, quæ solius Prætoris jurisdictioni relinquatur, proindeque à mero prætoris officio proficiscitur. *Judicialis* est, quæ propter iudicium interponitur, ut ratum fiat, *judicatum solvi*: & hæc non coram prætore, sed coram aliis iudicibus expeditionem consequitur. *Communis* sic dicitur, quia tam apud Prætores quam coram aliis iudicibus cognoscitur, & est, quæ fit *judicio sistendi causâ*. *Cautionalis* est, quæ de aquilia jam dictum est: instar actionis se habet, & ut fiat novatio, intercedit: ut stipulatio de legato, de tutela, & aliis. Et quidem omnis stipulatio naturâ suâ cautionalis est: generaliter enim fit, ut quis cautior, & securior reddatur. *Stipulator* est, qui per interrogationem promissorem obligat. *Commisissa* stipulatio dicitur, cum id, quod per eam promissum est, debetur, ff. de verb. obligat. his præmissis.

1056 *Quæstio* est 1. an *acceptilatio* habeat vim tollendi obligationem? 2. qualiter *acceptilatio* sit ineunda, ut pariat liberationem? 3. quæ obligationes extinguantur *acceptilatione vulgari*? 4. Quæ *acceptilatione Aquiliæ*? 5. Quomodo *acceptilatio* differat ab *apocha*? 6. quid in hoc possit *Procurator*, *Tutor*, *Curator*, & similes? 7. an *acceptilatio inutilis* habeat vim pacti utilis? Ad 1. R. affirmative, ex definitione *acceptilationis*; & colligitur ex §. 1. Instit. Quibus modis toll. obligat. ibi: *item per acceptilationem tollitur obligatio*. Ad 2. R. quod *purè*; quia diem, & conditionem respicit, uti, & solutio, ad cuius exemplum est inducta L. 4. & 5. ff. h. t. op^o enim est in ea verbis, quæ

Tom. III.

actus præsentis sunt significativa, & ab ipso facto, executione ve actus nomen sumunt, cui dies, & conditio repugnant; cum executioni impedimentum ponant: Alciat. 3. parerg. cap. 7. Ad 3. R. quod *sola, quæ verbis imita, ac contractæ sunt*, ex §. *item acceptilatio*; Instit. eod. Cum naturale sit, unumquodque eo genere dissolvi, quo colligatum, quomodo obligatio consensu, aut literis, aut re imitâ, per *acceptilationem* vulgariter non tollitur. Ad 4. R. Sola extingui obligationes, *quæ per novationem prius transferunt in obligationem verborum, seu stipulationem*.

Ad 5. R. inter *acceptilationem*, & *apocham* hoc interesse, quod *acceptilatione* omnimodo liberatio contingit, licet pecunia soluta non sit: *apocha* non aliâ, quàm si pecunia soluta sit. Ex quibus constat, latius patere *acceptilationem*, quàm *apocham*; Sic enim definitur L. 1. eod. tit. *Acceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem, quæ utriusque contingit ab eodem nexu absolutio*. Ad 6. R. in hoc singulariter statutum esse, quod *non rectè acceptum, nomine alieno faciant, aut rogent, nisi præcedente novatione*, quæ jus, aut obligatio in novantem transfundatur L. 13. §. 10. ff. h. t. ibi: *Tutor, Curator, furiosi, ferre non potuit; nec procurator quidem potest facere acceptum*; sed hi omnes debent novare; *possunt enim & sic accepto facere; Ne his quidem accepto fieri potest, sed novatione factâ poterunt liberari per acceptilationem*. Ad 7. R. affirmative, quatenus vitium dat *materia*; ut, quia *acceptilatum*, quod debetur ex causa mutui: *inutiliter enim hoc*, ut ita dictum, *accepto fertur*: inde tamen oritur exceptio pacti de non petendo L. *si unus*. 27. §. *si acceptilatio*. ff. de pact. Hoc enim agitur dictâ *acceptilatione*, ut tollatur obligatio, nisi aliud actum: quod, si vitium in *forma* fuerit (ut si nutu facta fuerit) nihil operabitur; argum. L. 1. §. *si quis ita*. ff. de verb. oblig. facit enim defectus formæ rem neutiquam subesse.

§. 4.

An, & qualiter solvantur contractus solutione?

Inter modos solvendi, seu tollendi obligationem contractuum, primo loco

recensetur solutio. Nam solutione obligationem tolli extra dubium est; quæ largè accepta, quamlibet liberationem continet; strictè, est ejus, quod in obligationem deductum est. præstatio. L. solutio. ff. de præstat. quomodo hic sumitur; & constat ex Instit. tit. de solutionib. ibi: tollitur autem omnis obligatio solutione ejus, quod debetur; vel, si quis consentiente creditore aliud pro alio solverit. Nec interest, quis solvat, utrum is, qui debet, an alius pro eo. Liberatur enim & alio solvente, si ve sciente, si ve ignorante debitore, vel invito eo solutio fiat: Item, si reus solverit, etiam ii, qui pro Reo intervenerunt, liberantur. Idem ex contrario contingit, si fidejussor solverit: non enim ipse solus liberatur, sed etiam reus.

1059 In hac materia quæstio. 1. est, quid requiratur, ut solutio rectè fiat, & operetur effectum extinguendi debitum? R. quod fiat 1. ab eo, qui debet, & habet liberam rerum suarum administrationem; hinc à pupillo, furioso, à prodigo, non rectè fit; quòd his sensus defectus impedit licentiam administrandarum rerum suarum. L. quod si. 14. §. fin. ff. eodem. 2. quòd fiat ei, cui debetur, etiam si invito, ut notat Zoësius in l. 8. ff. tit. 34. de solutionib. & liberatione.

1060 Quæstio altera est, an obligatus in diem possit solutione, etiam prius factâ, debitum extinguere? seu, an solutio ante diem rectè fiat? negativam sequitur Cujacius l. 23. observ. c. 22. & quidam alii: affirmativam autem (quæ probabilior est, nisi dies specialiter adjectus sit in favorem Creditoris) Haunoldus tom. 3. tr. 8. n. 169. & communis. Nam ex L. Quod certa 70. ff. de V. O. habetur, quòd, certâ die dandum, statim dari potest. Deinde ex L. 38. §. 16. ff. eod. ibi: inter incertam, certamque diem discrimen esse ex eo quoque apparet, quòd in certam diem promissum, vel statim dari potest; totum enim medium tempus, ad solvendum, liberum promissori relinquitur. Tertio, ex L. 137. ff. eod. ibi: nam, & quod in diem debetur, ante solvi potest, licet peti non potest.

Cujus ulterior ratio est; quia dies communiter adjicitur in favorem debitoris, ex L. 41. §. 1. ff. de V. O. ibi: ex quo apparet dies adjectionem pro Reo esse,

non pro stipulatore: favori autem suo quilibet ritè renuntiat; sic Zoësius cit. in l. 8. C. tit. 34. q. 4. Dixi: nisi dies specialiter adjectus sit in favorem Creditoris; nam tunc ante diem, hoc invito, debitum non extinguitur ex cit. L. 41. Unde not. etsi verum sit juxta L. 39. ff. de solutionib. solutionem, & obligationem fieri debere tempore opportuno; tempus tamen non censeri importunum; quando Creditor est invitatus utrunque, puta, non rationabiliter; nec à loco fit argumentum ad tempus; locus enim, de quo, pro faciendâ solutione, conventum est, adjicitur in favorem Creditoris; tempus, in favorem debitoris. Ex eo autem, quòd Creditor, etiam recusatâ solutione ante diem, possit solutionem exigere die constituto, non sequitur; ergo non potest invito solvi ante diem, quia potest etiam exigere post diem constitutum, & tamen solutio fieri potest, die constituto.

Quæstio est 3. quibus personis fieri possit solutio cum effectu, ut censeatur Creditori facta? R. Solutionem rectè fieri Tutori, & Curatori, nisi administratio eis sit interdicta. L. 14. de solut. 2. Procuratori generali, ex L. 34. §. 3. ff. de solut. Speciali autem tantum id, de quo illi specialiter mandatum est; non autem, si præcise datus sit ad lites. L. 86. ff. eod. ibi: Hoc jure utimur, ut litis procuratori non rectè solvatur; nec Procuratori solum putatio, nisi pecunia venerit ad verum Creditorem, vel is ratum habeat. ex L. 34. §. 9. ff. eod. ibi: Si restituerit, debitores liberantur, & L. 12. ibi: Etsi non verè Procuratori solvam, ratum autem habeat Dominus, quòd solutum est, liberatio contingit. 4. Etiam Creditoris Creditori, quando res versa est in commodum primi Creditoris (sic enim ponit exceptionem soluti) arg. L. Debitorum 28. L. qui hominem. 34. §. Si prado ff. eod. L. qui operas ff. de except. dolimali. Aliud dicendum, si Creditori non fuerit utilis propter diem adjectum, & retentionem, compensationemve.

Idem dicitur L. 36. ff. de negot. gest. Si fuit eadem causa solvendi Creditori mei Creditoris; Si enim liber homo, bonâ fide mihi serviens, mutuum pecuniam sumpserit, eumque in rem verterit, negotiorum gestorum actio danda est: Quæ definit

definit competere, si creditori ejus soluta sit: Si autem non fuit causa, secus dicendum, nisi sit conversa in commodum primi; sed eo casu liberatio continget solum ope exceptionis, ut dixi n. preced.

1063 Quæstio est 4. Si debitor ex pluribus causis obligatus (debeat 100. ex empto, 100. ex mutuo, 100. ex legato &c.) solvat 100. cujus debiti liberationem operetur talis solutio? R. Id esse in arbitrio debitoris exprimere; si non expressit, fore in arbitrio Creditoris, cui debito potius acceptum ferat, sic tamen, *ut prius in usuras id quod solvitur, deinde in sortem accepto feratur.* L. 1. & 2. ff. h. t. In casu autem, quo neuter expressit, ea præfertur, ad quam de facto cogi potest; si ex pluribus cogi de facto possit, ea præfertur, quæ gravior est.

1064 Quæstio 5. est, an solutio partis rectè fiat, & liberet? R. quod regulariter non liberet Creditore invito, ex L. 9. C. h. t. L. Tutor. 41. ff. de usuris. L. qui pignori. 19. ff. de pignor. act. ubi non liberatur pignus, nisi debito toto soluto: Ratio est, quod habeat partialis solutio multa incommoda. L. 3. ff. fam. ercisc. Nec obstat *lex quidem* ff. de rebus credit. ubi admittit jurisconsultus, non posse ipso jure cogi Creditorem ad partis acceptationem; humanius tamen esse, Prætores partes suas interponere, ita exigentibus circumstantiis causæ, quod acceptilatio pro parte admittatur, nam in ea lege agitur de debito, quod partim liquidum, partim illiquidum erat.

1065 Præter hæc not. 1. *Solutioni* similem esse *oblationem* rei debitæ, quæ duplex est; nam alia est *verbalis*, quæ fit, quando debitor dicit, *se paratum ad solvendum, quod debet*; alia *realis*, quando debitor rem ipsam repræsentans paratus est illam de manu in manum tradere; illa, regulariter nullum effectum producit, ne quidem moram incursum auferens; Jafon in L. *Si ita quis* ff. de verb. oblig. n. 18. multò minus liberans à principali obligatione; & hoc in rebus mobilibus, est enim tantum nudum propositum, quod citra effectum est.

1066 Not. 2. quòd *oblatio realis* possit esse, aut *nuda*, aut *conjuncta cum rei obsignatione, vel depositione*, quando debitum est e-

Tom. III.

jus generis, ut facco concludi possit; *oblatio realis nuda* plures habet effectus, si fiat opportuno tempore, & loco; emendat enim moram; periculum oblatae pecuniæ transfert in Creditorem, saltem per exceptionem doli mali in contractibus stricti juris; in bonæ fidei, ipso jure. L. *qui decem* 72. ff. de solut. L. *Interdum*. 73. in fin. ff. de verb. oblig. in ultima voluntate debita pecunia ratione implenda conditionis semel oblata, indistinctè non est iterum offerenda; habetur enim conditio ibi pro impleta, quando stat per eum, in cujus persona implenda, quo minus impleatur. L. *jure civili*. 24. ff. de condit. & demonstr. sed de hoc fatis. V. Zoësum loc. cit.

ARTICULUS IV.

De habilitate contrahentium.

1067 Quæstio 1. est, an quis ex vi status Religiosi reddatur inhabilis ad celebrandos contractus? R. ex vi status Religiosi, ut sic nullum Regularem in particulari, nec etiam Communitatem incapacem reddi ad contractus celebrandos; nam quod oritur ex vi status Religiosi *in genere*, verificari debet de qualibet specie, imò & individuo; hoc autem fallit i. nam Scholastici Societatis Jesu, postquam emisserunt tria vota, tantum simplicia, sunt verè ac propriè Religiosi, non minus, quam aliarum Religionum professi; Deinde Conventus, & Communitates Cisterciensium, sunt communitates verè, ac propriè Religiosæ; at Scholastici Societatis, *etiam in persona sua particulari* retinent dominium rerum suarum temporalium, ut constat ex Constitut. Gregorii XIII. *ascendente Domino* & dictæ Communitates *in communi* pariter habent dominium rerum, & bonarum temporalium, super quibus cum consensu Superiorum validè, ac licitè contrahunt, ut ostendimus l. 2. tit. 1. & constat ex Trid. sess. 25. de Regularibus ibi: *Conceditur omnibus monasteriis, tam virorum, quam mulierum, etiam mendicantium, (exceptis Franciscanis, nempe Capucinis, & Minoribus de observantia) ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat.*

li 2

Not.